

**A 37. OTDK
MŰVÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ FELHÍVÁSÁNAK
2. SZÁMÚ MELLÉKLETE**

Cím: QUILTIC

A szerző(k) és / vagy előadó(k) neve: **Jámbor Erzsébet**

Intézmény, kar: **Budapesti Metropolitan Egyetem, Művészeti és Kreatívipari Kar**

Szak, specializáció, évfolyam: **Fotográfia MA, 2. évfolyam**

Témavezető(k) neve, tudományos fokozata, beosztása: **Pettendi Szabó Péter, egyetemi
tanársegéd, Fotográfia szak – Szakvezető**

A *quiltic* egy technikai- és kultúrtörténeti kutatási projekt, amely eredményeit az ún. klorofill print organikus alternatív fotográfiai eljárás segítségével jelenítem meg. Központi elemei a természettel való kapcsolódás, a környezettudatosság és a megőrzés. A következő kérdésekre keresi a választ: Milyen környezetbarát növényi alapú módjai vannak a fényképezésnek? Hogyan működnek ezek a technológiák? Chili levelek is használhatóak a képkészítéshez? A kutatási területemmel kapcsolatban pedig felmerült: Valóban van a téma és vizuális szempontból jelentős reprezentációja a chiliknek a vizsgált leletek körében?

Technikai kutatásom a növényi színanyagok fényérzékenységet vizsgálja és azon is belül is kifejezetten a klorofillre fókuszál. Így leltem rá az ún. klorofill nyomat eljárásra, mely esetében a fényérzékeny felület maga az élő levél, esetemben konkrétan chili növényeké. A címadást a klorofill színe inspirálta, hiszen a *quiltic* szó nahuatl nyelven¹ zöld színt jelent. A nyelvválasztást indokolja, hogy a chili szó maga is egy nahuatl kifejezés, amit az összes paprikafajtára használnak, nem megkülönböztetve azokat csípősségük szerint.²

A növényválasztást magyarázza több, mint egy évtizedes személyes érdeklődésem a Capsicum nemzetség iránt. Az elmúlt évek a chilik minden aspektusára kiterjedő kutatómunkája feltárta előttem e növények fontosságát származási helyükön és azt az emberi léptékben felfoghatatlan időintervallumot, mióta jelen vannak a Földön. Egy 2023-as tanulmány szerint ez az Eocén földtörténeti korszakra (kb. 50 millió évvel ezelőttre) tehető, jóval megelőzve az embereket.³ Génjeikben időkapszulaként őriznek mindent, ami azóta velük történt, beleértve az emberi beavatkozást is. Külön kategóriát képeznek a mai napig vadon élő fajták, melyek viszont azon állapot megőrzői, amivel az első felfedezők, például Kolumbusz és útítársai is találkozhattak, és amelyek fizikai formája magyarázhatja tévedését, miszerint Indiában járt és feketeborsot talált. Például a széleskörben ismert és gyógyászati- illetve gasztronómiai célokra használt vad chiltepin szárított formájában meglehetősen hasonlít bizonyos bors változatokra.⁴

¹ Gyakori köznyelvi nevén azték nyelv, Közép-Amerikában – főleg Mexikó területén – elsősorban beszélt, kb. 20 változatban élő nyelv. Másnéven: náhuatl, náhua, náhoa vagy mexikói nyelv.

² Eltérően a magyar gyakorlattól, ahol a paprika és chili kifejezésekkel különböztetjük meg erősség és fajta szerint a terméseket -nem kifejezetten konzekvens módon.

³ Deanna, R., Martínez, C., Manchester, S., Wilf, P., Campos, A., Knapp, S., Chiarini, F. E., Barboza, G. E., Bernardello, G., Sauquet, H., Dean, E., Orejuela, A., & Smith, S. D. (2023). Fossil berries reveal global radiation of the nightshade family by the early cenozoic. *New Phytologist*, 238(6), 2685–2697. <https://doi.org/10.1111/nph.18904>

⁴ Capsicum annum glabrisculum alfajba tartozó mexikói vadpaprika. Termései jellemzően 0,4-0,7 cm nagyságúak, színük piros, sárga van középbarna. Szárított formájában enyhén ráncos, jellemzően érettem elválík a szártól.

A folyamat részeként gyűjtést készítettem más alkotók fotoszintézis alapú munkáiból, melyek segítettek saját folyamatom tökéletesítésében és az ábrázolni kívánt téma kiválasztásában.

A képek témája a chilik vizuális ábrázolásai mezo- és dél-amerikai archeológiai leleteken, épületeken és kódexeken. A térség őslakosai harmóniában éltek az őket körülvevő természettel és az egyensúly fenntartására törekedtek. Évezredes kultúrájuk főbb történéseit, naptárjaikat, térképeiket, istenségeiket és szokásaikat változatos formátumú és anyagú gazdagon illusztrált színes kódexekben rögzítették. Ezek túlnyomó része a 16. század közepére áldozatul esett a magas rangú keresztény hittérítők hadjáratának. Például Diego De Landa püspök saját emlékiratai szerint segítőkivel egy éjszaka alatt pusztította el 7-800 év történelmét: 27 (más forrásokban 99) kódexet és kb. 5.000 kultikus képet a Yucatán félszigeten.^{5 6} Az ő és társai munkásságának „köszönhetően” prehispán kódexből csupán kb. húsz darab maradt fenn, a továbbiak a helyiek és az odaérkező szerzetesek közös munkájából születtek. A ma is létező kódexek száma Robertson és Glass szerint összesen 434 db⁷.

A kultúrtörténeti kutatás jelen szakaszában kb. 100 lelet került átvizsgálásra. Célja felfedezni e számomra fontos növényfaj őslakos társadalmakban betöltött szerepének nyomait és mind a vizsgálódás, mind a képkészítő eljárás által még közelebb kerülni a témához. Az eredmények és azok vizuális megjelenítése által emlékezni a gyarmatosítás okozta pusztításra, továbbá olyan minél teljesebb körű forrásgyűjteményt létrehozni, mely hivatkozva és felhasználja a már publikált kutatási eredményeket, és gazdagítja azokat új találatokkal. A későbbiekben kiterjeszthető még a nazca kerámiák, illetve az őslakos törzsek által készített tárgyak sokaságával, majd a botanikai kódexek hosszú sorával, de a dolgozat terjedelmi okokból ezekkel nem foglalkozik.

Az organikus képrögzítő eljárásokat érdemes megvizsgálunk a környezettudatosság kontextusában is, hiszen míg a fotográfia két nagy ága: a digitális és klasszikus analóg technikák környezeti terhelés szempontjából hasonlóak, az organikus eljárások még a pozitív vagy negatív fóliák elkészítésével együtt is sokkal környezetkímélőbb megoldást jelentenek.

A levelek az expozíció folyamán frissek, és mégis ősiek, a képek nyersanyagaivá válnak,

⁵ De Landa, D. (2013). Yucatán at the time of the Spanish encounter: Relación de las Cosas Yucatán (L. E. V. Nevaer, Ed.). Hispanic Economics. ISBN: 9 78-1 -939879-02-8

⁶ Galeano, E. (2014). The memory of fire trilogy: Genesis, Faces and masks, and Century of the wind (C. Belfrage, Trans.). Open Road Integrated Media. ISBN: 978-1-4804-8143-5

⁷ Glass, J. B., Robertson, D., & F. Cline, H. (1975). A Census of Native Middle American Pictorial Manuscripts in Handbook of Middle American Indians. In R. Wauchope (Ed.), A survey and census of Native Middle American pictorial manuscripts. (Vol. 14., pp. 81–252). University of Texas Press.

és segítségükkel olyan őslakos művészek által készített ábrák mutatkoznak meg, amelyeknek évszázadokkal ezelőtti témái voltak. Előállításukhoz szükséges megismerni a fotoszintézis folyamatát, lelassítani és alkalmazkodni az aktuális időjáráshoz.